

Erlend Hem (f. 1970) er dr.med. og konstituert sjefredaktør i Tidsskriftet.

Foto Einar Nilsen

Plagiat er å stjele andres arbeid. Det er vitenskapelig uredelig

Du skal ikke stjele

28. januar 2013 ble det satt sluttstrek for en langvarig strid om en doktoravhandling ved Handelshøyskolen BI. Saken startet nesten tre år tidligere, i mars 2010, da to professorer ved skolen varslet om mulig plagiat. Det som siden skjedde, er blitt omtalt som en farse (1). Men saken er prinsipielt viktig og illustrerer en forskjell mellom jus og etikk. Forskeren hadde i avhandlingen begått «plagiat i objektiv forstand», men vedkommende hadde ikke utvist «grov uaktsomhet» og derfor ikke opptrådt «vitenskapelig uredelig», ble den endelige konklusjonen fra klageutvalget (2). Vurderingen er kanskje holdbar juridisk, men publiseringsetisk er den tvilsom.

«Klageutvalget vil bemerke at «uredelig» er en alvorlig merkelapp» (2, s. 13). Ja, selvsagt. Plagiat er alvorlig. Det innebærer at man stjeler fra andres arbeider og utgir stoffet som sitt eget. Det er ikke uten grunn at plagiering regnes som den mest alvorlige form for vitenskapelig uredelighet, ved siden av forfalskning og fabrikkering. Utvalget fortsetter: «Selv om avhandlingen inneholder plagiat i objektiv forstand, slik klageutvalget har redegjort for foran, er mesteparten av avhandlingen likevel forfatterens eget verk» (2, s. 13). Igjen har klageutvalget rett. Et sakkyndig utvalg anslo at ca. 15 % av avhandlingen var plagiat – altså var 85 % skrevet av forskeren selv. Mesteparten av avhandlingen er «forfatterens eget verk». Hvor mener klageutvalget at grensene går?

Ifølge forskningsetikkloven av 2006 er det uredelig å plagiere eller begå andre alvorlige brudd på god vitenskapelig praksis når dette er skjedd forsettlig eller grovt uaktsomt. To krav må altså være oppfylt. Man må både ha gjort noe galt og ha handlet forsettlig eller grovt uaktsomt. Det var på det siste punktet – om subjektiv skyld – at forskeren gikk fri. Og dermed kunne man, i henhold til loven, ikke si at vedkommende hadde vært vitenskapelig uredelig. Publiseringsetisk er det mindre interessant om en forsker har handlet forsettlig eller grovt uaktsomt. Det er i bunn og grunn enkelt: Plagiat er vitenskapelig uredelig.

BI-saken ble rullet ut i full bredde (2, 3). Det er uvanlig. Vanligvis blir ikke slikt offentlig kjent. De involverte vil forsøke å feie ubehaget under teppet. BI-rector Tom Colbjørnsen mente tidlig at saken ikke burde forfølges videre, blant annet på grunn av betydelige skadevirkninger for skolens renommé (1, 3). «Akademias sedvanlige diskresjon i plagiatsaker,» har Thomas Hylland Eriksen kalt det (4). For øvrig var det meste gjenkjennelig. Et typisk trekk i slike saker er at man vil bortforklare. I Tidsskriftets plagiatsak fra 2005, der en artikkel måtte trekkes pga. omfattende kopiering, sa plagiatoren at det var en glipp (5). «Det er snakk om et arbeidsuhell og at

min gode hukommelse nok har spilt meg et lite puss,» sa forfatteren Karsten Alnæs den gang han ble avslørt (6). «Jeg har lest mye og det er muligens derfor jeg husker det så likt,» hevdet BI-forskeren (3, s. 13).

Åpenheten i BI-saken – mot rektors vilje – har vært avgjørende for at offentligheten har fått innsyn i hva som er skjedd. I det siste er plagiat blitt et offentlig tema i en rekke høyprofilerte saker i Europa. Tysklands tidligere forsvarsminister Karl-Theodor zu Guttenberg, Ungarns tidligere president Pál Schmitt, Romanias statsminister Victor Ponta og nå i februar 2013 Tysklands utdanningsminister Annette Schavan er eksempler. Åpenhet trengs for at man skal få bukt med plagiering og annen vitenskapelig uredelighet (7).

I BI-saken har rektor Colbjørnsen vært opptatt av at plagiatbegrepet er dårlig definert, og at det er «den viktigste utfordringen akademia står overfor nå» (8). Slik er det ikke. «Er du i tvil, så angi kilde. Vær raus, spill med åpne kort!» er et utmerket råd fra jusprofessor Ole-Andreas Rognstad (9, 10). Det er et helt grunnleggende og universalistisk prinsipp at man i et vitenskapelig arbeid skal redegjøre for hvor man har hentet stoffet fra. Det gjelder alle sider ved arbeidet, også selve teksten, ikke bare ideer, skrev det sakkyndige utvalget i BI-saken (3, s. 16). Kort sagt: Oppfør deg skikkelig overfor kildene du bruker. Vanskeligere er det ikke.

Litteratur

1. Grinde E. Plagiatfarse på BI. Dagens Næringsliv 19.4.2012: 2. www.dn.no/forsiden/kommentarer/article2376697.ece [26.2.2013].
2. Vedtak av særskilt utvalg oppnevnt i medhold av forskningsetikkloven § 5 femte ledd, i klage over Granskingsutvalgets uttalelse om vitenskapelig uredelighet i doktoravhandling avlagt ved Handelshøyskolen BI. 28.1.2013. www.etikkom.no/Documents/Granskingsrapporter/Vedtak%20klageutvalget_webutgave.pdf [26.2.2013].
3. Granskingsutvalgets uttalelse: sak om plagiering i doktoravhandling. 19.3.2012. www.etikkom.no/Documents/Granskingsrapporter/Granskingsutvalgets%20uttalelse%20-%20sak%20om%20plagiering%20i%20doktoravhandling,%202012.pdf [26.2.2013].
4. Eriksen TH. Litterær kleptomani. Morgenbladet 24.2.2005: 48. http://morgenbladet.no/spaltister/2005/litteraer_kleptomani [26.2.2013].
5. Wegner LC. Avslørte plagiat – måtte trekke artikkel. VG 16.1.2006: 8–9. www.vg.no/helse/artikkel.php?artid=138421 [26.2.2013].
6. Johnsen LW. – Morgenbladet vil markere seg. Dagsavisen 7.11.2003: 18.
7. Blaas H-GK, Salvesen KÅ, Eik-Nes SH. Gapestokk etter forskningsfusking – vil det hjelpe? Tidsskr Nor Lægeforen 2006; 126: 2982–3.
8. Heyerdahl S, Grønli H, Sættem JB. BI-rector ville frikjenne forskningsjuks. NRK 20.4.2012. www.nrk.no/nyheter/norge/1.8084075 [26.2.2013].
9. Dvergdsdal A. Sitat og plagiat. Dagbladet 5.4.2006: 53.
10. Rognstad O-A, Nagel A-H, Laupsa H et al. God skikk: Om bruk av litteratur og kilder i allmenne, historiske framstillinger. Oslo: Den norske forleggerforening, 2006. www.nffo.no/viewfile.aspx?id=109 [26.2.2013].